

LINOTYPE- KOMPANIETS

VERK OCH EGENDOM

Ur KB:s samlingar

Digitaliserad år 2013

GUST. CARLSSON & Co.
STOCKHOLM

ENGLAND

LINOTYPE- KOMPANIETS

VERK OCH EGENDOM

GENERALAGENTER FÖR SVERIGE OCH FINLAND

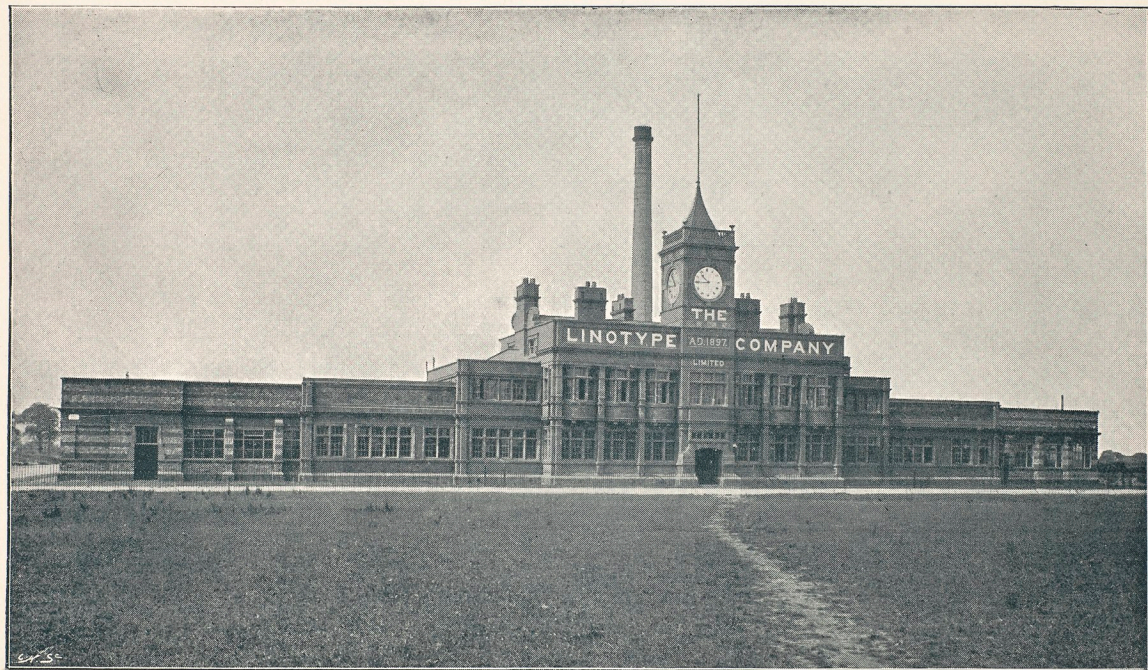
GUST. CARLSSON & Co.
STOCKHOLM

BROADHEATH
ENGLAND

GUST. CARLSSON & Co., Stockholm

HUFVUDFASADEN

STOCKHOLM i September 1899.

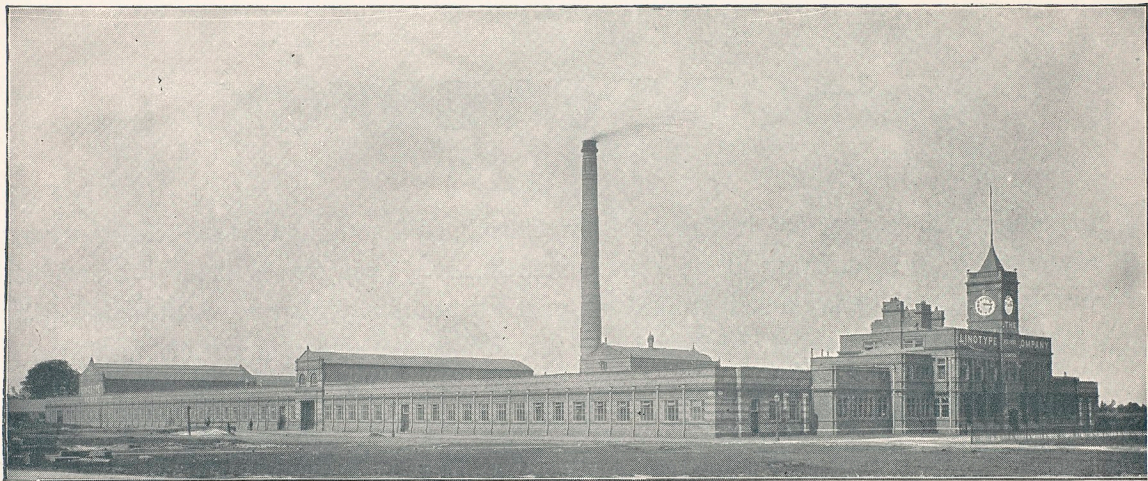
Då sättmaskinen

”LINO TYPE”

numera blifvit införd i Sverige och Finland och vid praktiskt dagligt arbete hos några af de förnämsta tidningarne i dessa länder, visat sig vara af så öfverväldigande betydelse för tryckeriverlden, att det endast är en tidsfråga, när den kommer att anskaffas till alla tryckerier af någon betydelse, så hafva vi troott, att en kort beskrifning öfver fabrikerna, der maskinen tillverkas, skulle vara af intresse för Hrr Tryckeri- och Tidningsegare och med anledning deraf hafva vi föranstaltat tryckningen af denna lilla broschyr, som nu anbefalles till genomläsande.

GUST. CARLSSON & Co.

GUST. CARLSSON & Co., Stockholm

VY AF VERKEN FRÅN SYDOST

Partiet till höger innehåller kontor, direktionens och verkställande direktörens rum. Till höger om skorstenen är maskinhuset, till venster upphöjningen öfver inkörsporten, och i den öfriga längst bort belägna delen gjuteriet.

LINOTYPE-VERKEN

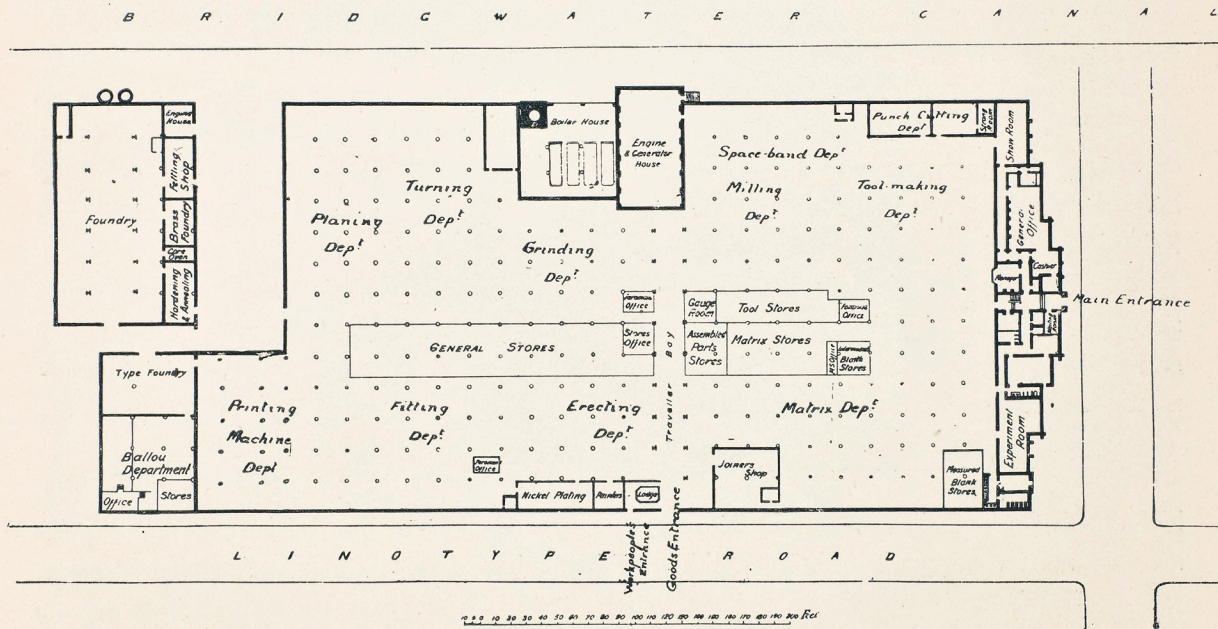
Linotypekompaniets verk äro belägna vid Broadheath, en köping, gränsande till Altrinchams stadsområde och omkring 8 mil¹ från Manchester. Två jernvägslinier i omedelbart grannskap bereda en lätt förbindelse med Englands viktigaste kommunikationsleder och följaktligen äro verken väl belägna i och för afsändande af der tillverkade maskiner.

BRIDGWATER-KANALEN

följer kompaniets egendom på dess ena sida, och verkens hufvudbyggnad är faktiskt byggd på kanalbanken. Det är icke utan intresse att erinra det arbetarne, vid läggandet af grunden, råkade på lemningar af den gamla romerska vägen, som ledde från krigslägrät vid Chester öfver Lancashire.

¹ Engelskt mått begagnas öfverallt här, der ej annat uppgifves.

GUST. CARLSSON & Co., Stockholm

Distriktet är ett af dem, som synnerligen väl lämpar sig för verk, sådana som Linotypekompaniets, ty kol och jern kunna der erhållas till billigaste pris, och befolkningen i den kringliggande trakten besitter en hög grad af mekanisk skicklighet.

Omedelbar närhet till kommunikationsleder till lands och vatten och förmånen att erhålla väl öfvade arbetare voro de bestämmande orsakerna till valet af Broadheath. Egen- domen, som omfattar några och 40 acres land, inköptes i slutet af 1895, och tidigt 1896 börjades uppförandet af det vidsträckta etablissementet (öfver hvilket, i färdigt skick, de här följande afbildningarne lemna en öfverblick).

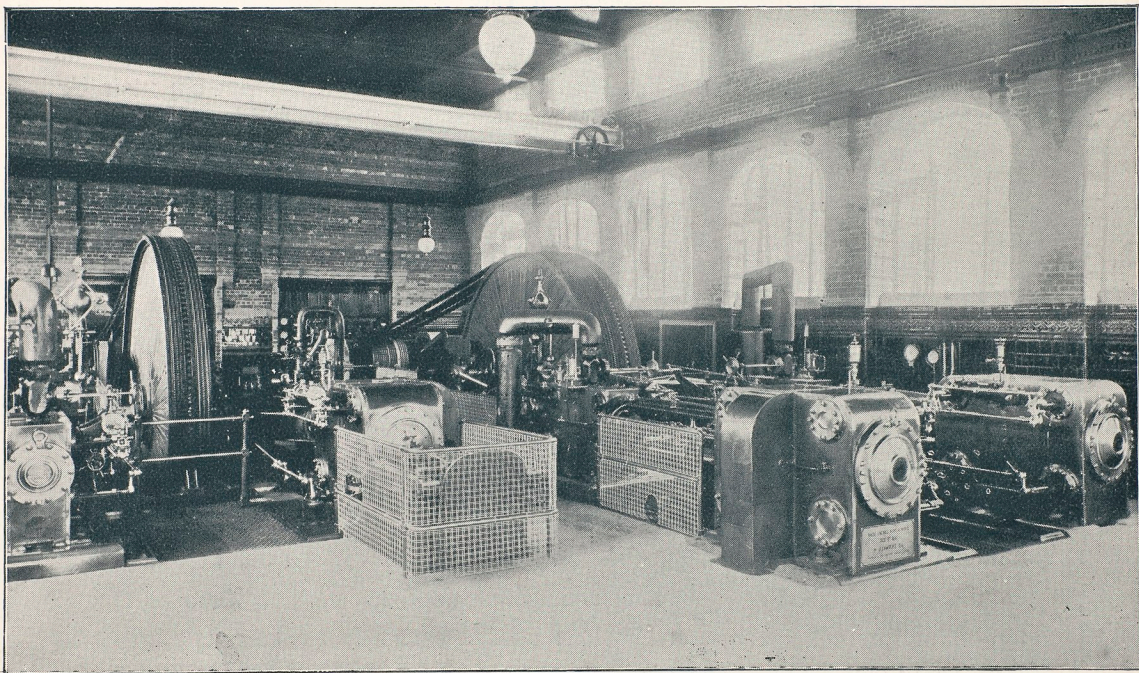
Det var i hvarje hänseende en fördel att kunna få lemna de gamla byggnaderna i staden Manchester, i hvilka kompaniet förut dref sin verksamhet. Dessa voro förhryda och så inrättade, att någon utvidgning icke var möjlig; dessutom voro de för ändamålet gammalmodiga. Med

EN OBEGRÄNSAD TOMT

blef det möjligt att uppföra ett etablissement, som i sin helhet, från början till slut, utfördes med de mest moderna anordningar och med beräkning af den högsta verksamhetsförmåga.

Uppförandet begynte, som förut nämts, 1896 och etablissementet blef, trots många förtretliga hinder, komplett färdigt i början af 1898. Afbildningarna i detta häfte antyda i

GUST. CARLSSON & Co., Stockholm

MASKINRUMMET

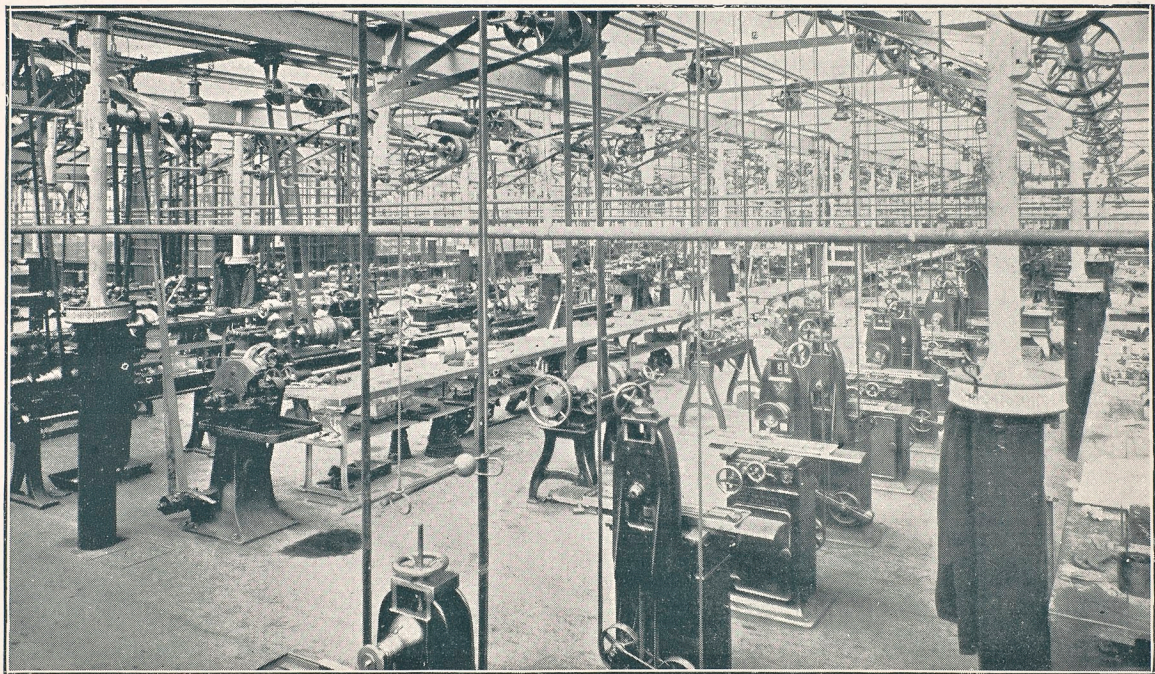
någon mån resultatet, som dock är omöjligt att fullt bedöma utan ett besök på platsen. Illustrationerna här visa emellertid endast en del af verken, och inom det begränsade område af detta häfte är det icke möjligt beskrifva dem så i detalj, som de genom sin utsträckning och inredning förtjena.

En blick på sjelfva planritningen af verken här bredvid visar den generella princip efter hvilken de uppförts. De inrymmas i

ETT VÄLDIGT BYGGNADSKOMPLEX

som täcker en lång parallelogram, omkring 650 fot i längd och 250 fot i bredd. Tjenstemännens rum och kontor äro belägna i östra delen, som har två våningar med ett klocktorn öfver hufvudentréen. De öfriga delarne äro uppförda i endast en våning och i dessa äro inrymda alla för fabrikationen nödiga rum och afdelningar. Det är öfverflödigt framhålla de mångfaldiga fördelarne af denna anordning. Belysning och ventilation äro här i sin fullkomlighet, och att öfverskåda det hela är lätt och säkert, ty hvilken punkt som helst inom verken lemna utsigt öfver de öfriga. Visserligen finnas i midten af hufvudbyggnaden åtskilliga glasväggar, inom hvilka förråd af maskiner, matriser och verktyg förvaras, men dessa hindra icke öfverskådligheten, och från fönstren till verkställande direktörens rum (beläget i centrum af tjenstemännens lokaler) kan en fullständig öfverblick öfver verkens hufvuddelar erhållas.

GUST. CARLSSON & Co., Stockholm

AFDELNING FÖR TILLVERKNING AF VERKTYG

Arbetarnes ingång är anbringad på midten af den långa södra sidan, och midt emot är maskin- och generatorhuset med pannrummet strax intill.

ANTALET AFDELNINGAR

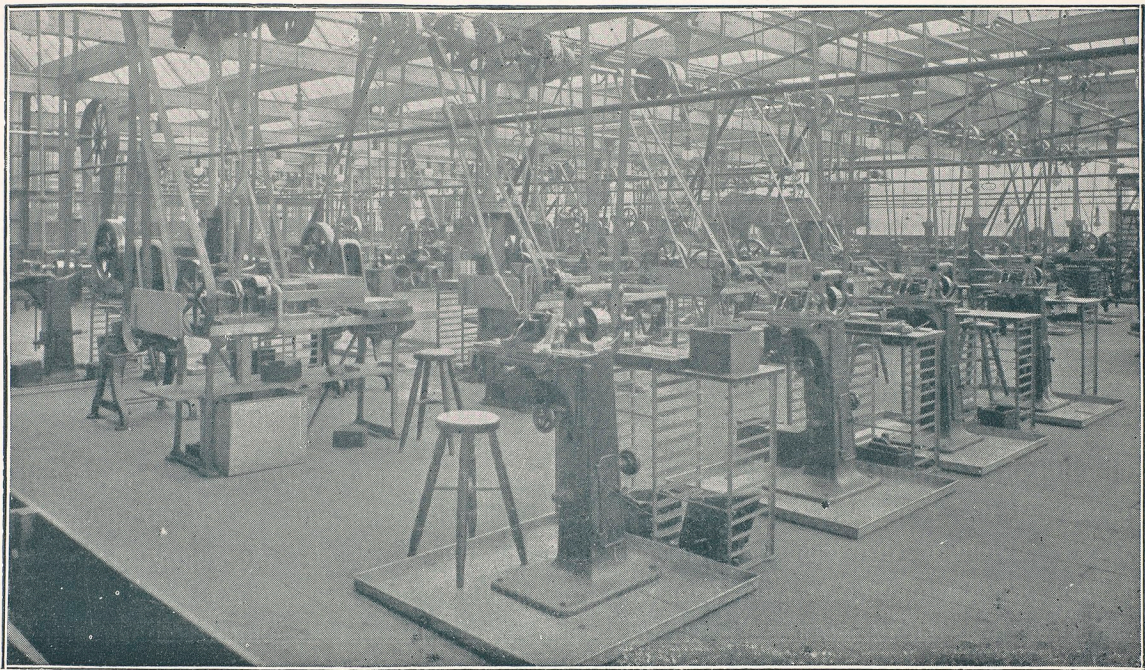
är ansenligt. Begynner man med tjänstemännens lokaler, i byggnadens östra del, ha vi ingeniörstabens och dess medhjelpares rum m. fl. samt experimentrummet, i hvilket förbättringar på det mekaniska området, kemiska sammansättningar af metaller och undersökningar af nya patent göras. Dessa rum sträcka sig åt söder. Visningsrummet och det derintill belägna ritkontoret samt punchskärningsrummet sträcka sig åt norr.

Lemnande tjänstemännens lokaler och utkomna i verkens hufvudbyggnad i norr befinna vi oss i afdelningen för tillverkning af Tachytype-maskiner — en uppfinning för gjutning och sättning af typer och en af de nyaste af Linotypekompaniets aqvisationer. Näst intill denna är

AFDELNINGEN FÖR TILLVERKNING AF VERKTYG

der olika verktyg, schabloner m. m. förfärdigas för svarf-, borr-, vals- och hyfvelmaskinerna i de öfriga afdelningarne inom etablisementet. Mellan denna afdelning och maskinhuset äro de flesta valsmaskinerna uppsatta och intill dem en rad maskiner för tillverkning af utslutningskilar.

GUST. CARLSSON & Co., Stockholm

AFDELNINGEN FÖR MATRISTILLVERKNING

Det sydöstra hörnet är inredt för tillverkning af matriser, från det första afskärandet af långa messingsstänger till den slutliga framställningen af fullt färdiga, och blifva matrisplåtarna här justerade på en hundradels millimeter. Mellan afdelningarna för valsmaskiner och matristillverkning äro förvaringsrummen för verktyg, fullt färdiga matriser, mättingsinstrument och dithörande delar, under det att mot södra vällen i denna ända af byggnaden befinna sig hopsättningsrummet och förvaringsrummet för till måttet färdiga, blanka matrisplåtar.

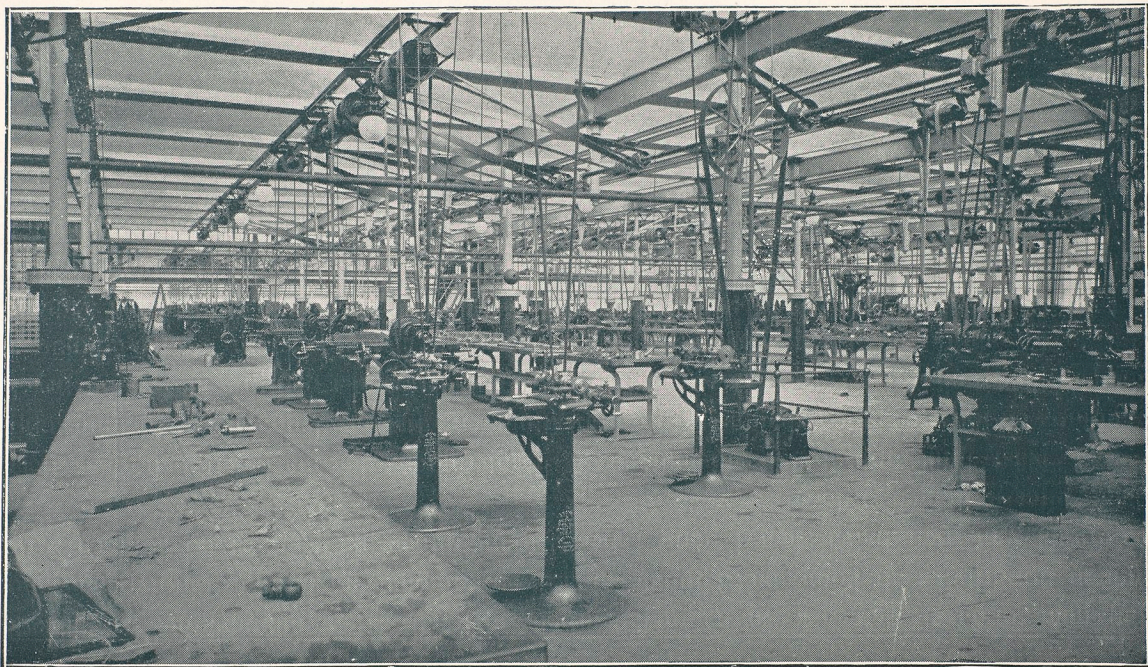
Näst intill arbetarnes ingång i södra vällen är inkörsporten för gods, och i den breda öppning, som här går tvärs igenom byggnaden, är uppsatt en elektrisk vandringskran för transporten ut och in af tunga gjutstycken, materiel etc., som äro nödvändiga för tillverkningen och uppsättningen af Linotypmaskiner. Vid slutet af denna öppning, åt norra sidan, leder en spiraltrappa af jern till maskinhuset, i hvilket är uppställd en 150 hästkrafters ångmaskin, som drifver de stora dynamomaskinerna.

Hvarje arbets- och hjälpmaskin inom verken

DRIFVES MED ELEKTRICITET

och de mångtaliga sektionerna af axelledningar för de olika afdelningarna drifvas hvar och en med sin särskilda motor. I några afdelningar, der tunga arbeten förekomma, användas motorer om 20 hästkrafter, i andra motorer om 10 hästkrafter, och i andra åter små motorer

GUST. CARLSSON & Co., Stockholm

VALS- OCH BORRMASKINAFDELNINGEN (FRÅN VESTER)

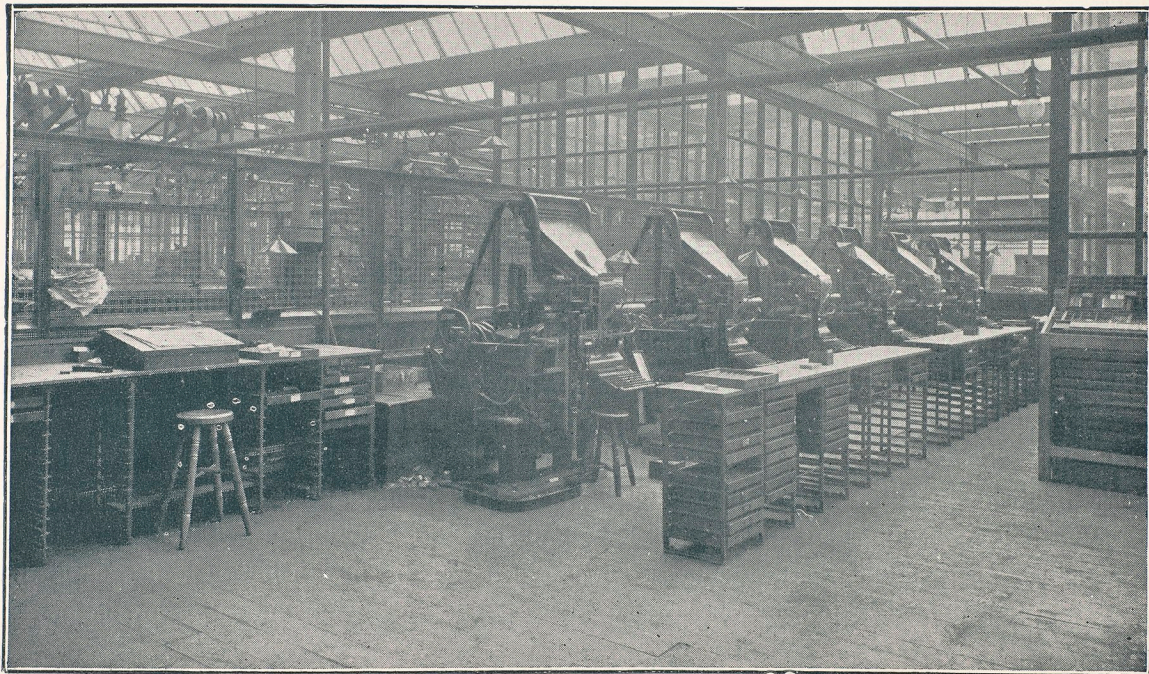
om 5 hästkrafter och derunder. Fördelarne af detta system behöfva icke i vår tid framhållas. Hufvudledningar behöfvas icke, och det är derigenom möjligt att drifva en sektion axlar utan att förbruka den kraft, som fordras för att hålla alla i rörelse. Förlust af kraft är således utesluten och ofantliga fördelar vinnas genom

RENLIGHET, EKONOMISK BESPARING OCH BEQVÄMLIGHET

Sjelfva maskinhuset reser sig öfver den egentliga byggnaden, och öfver detta åter skorstenen högt i skyn.

Lemnande maskinhuset, och fortsättande vår vandring längs norra sidan, befinna vi oss alldeles vid slipnings- eller poleringsafdelningen, och bakom denna är den region der svarfning, hyfling, borring och drillning försiggår. Hufvudupplagen upptaga midten af vestra halfvan af byggnaden, och här, förvarade i skilda rum och lådor, finnas särskilda de tusen olika delar som fordras för uppsättande af en komplett Linotypemaskin. Der finnes en plats för hvarje del och hvarje del på sin plats. Hvar och en har sitt namn och sitt nummer, och alla kunna utbytas från en maskin till en annan, så att om någon del skadas vid uppsättningen denna kan ögonblickligen ersättas, då arbetets ledare blir underrättad om namn eller nummer å den skadade delen.

GUST. CARLSSON & Co., Stockholm

AFDELNINGEN FÖR MATRISPROBERING

På andra sidan om hufvudupplagen och strax på venstra sidan om arbetarnes ingång är uppsättningsafdelningen. Här blir hvarje maskin, så snart alla dess delar äro färdiga och slutbehandlade, uppsatt och försedd med matriser samt igångsatt och profvad. Sedan blir den nedtagen, ytterligare undersökt och derefter åter uppsatt. Då det är känt att en Linotypemaskin är sammansatt af olika delar till ett antal af

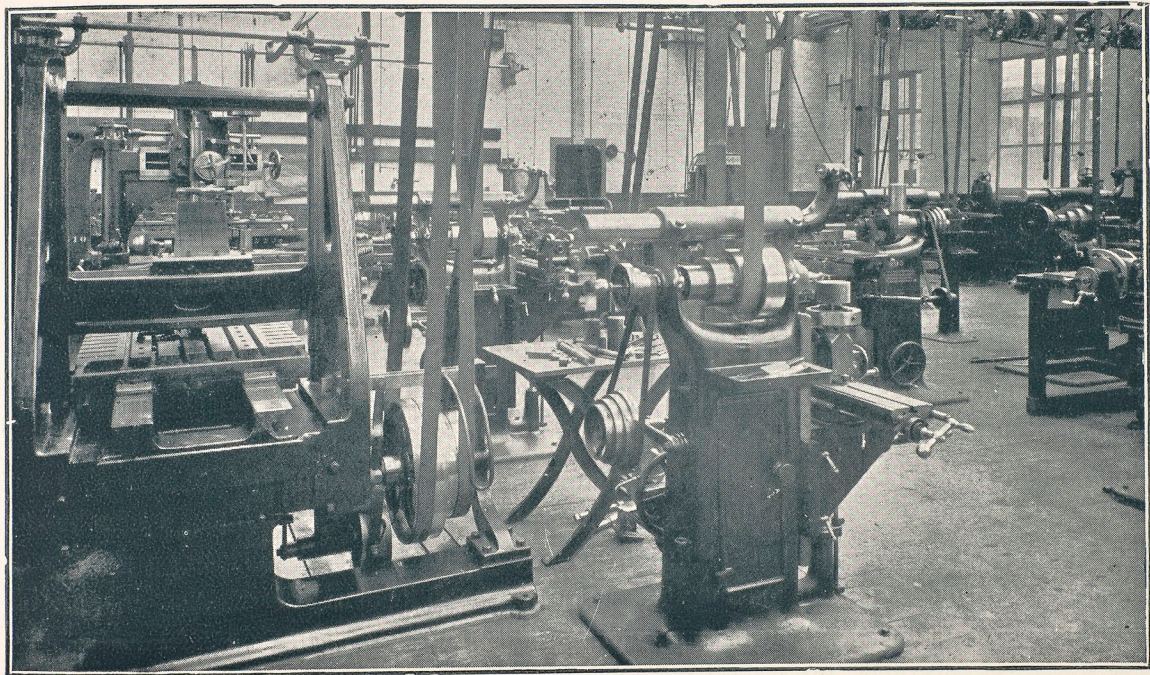
NÄRMARE TVÅ TUSEN

kan man förstå att detta icke är något lätt arbete, men till sådan fullkomlighet har tillverkningen uppdrifvits, att kompaniet kunnat sända ut en komplett uppsättning Linotypemaskiner på första vink och hafva dem i gång i beställarens officin på så kort tid som en à två dagar efter mottagen order.

Näst intill uppsättningsafdelningen är monteringen, der maskinen och dess delar genomgå en förberedande behandling före uppsättningen. Bakom denna är en afdelning upplåten för tillverkning af tryckpressar, automatiska iläggingsapparater och pressar för konsttryck.

På andra sidan om tryckpressafdelningen är en afskild sektion för tillverkning af s. k. Balloumaskiner i och för stilgjuteriet. Linotypekompaniet vidtager nämligen vidtomfattande åtgärder för drifvande af stilgjuteriäffär i stor skala, och med hjälp af Balloumaskiner tillverkas nu bröd- och titelstilar, efter artistiska och originella mönster, med största noggrannhet.

GUST. CARLSSON & Co., Stockholm

AFDELNINGEN, DER S. K. BALLOUMASKINERNA TILLVERKAS

I en särskild byggnad, vesterut från hufvudbyggnaden, är gjuteriet, 150 fot långt och 71 fot bredt; löpande efter ena långsidan af detta finnas härdningsrum, gjutugn, messingsgjuteriet och monteringsrum. Det är här som alla delar till Linotypemaskinerna gjutas, från de tunga fundamentstyckena till de finaste hjulen. En elektrisk kran, löpande å två skenor, 20 fot högt, transporterar det tunga gjutgodset och de ännu tyngre gjutlådorna lätt och hastigt från en plats till en annan inom gjuteriet.

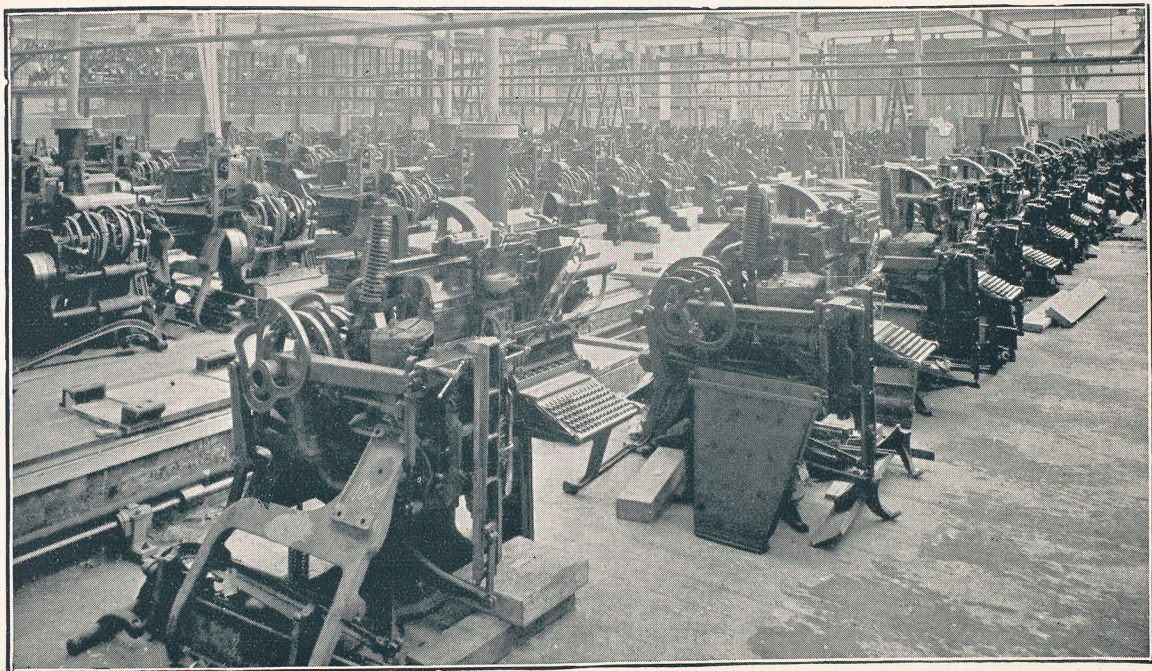
Sådana te sig i korthet hufvuddelarne inom etablissementet, men besökaren skall säkerligen blifva fängslad mångfaldiga gånger inför de olika

FÖREMÅL AF INTRESSE

som finnas inom hvarje afdelning. Så t. ex. kan ingen utan beundran stanna framför de många automatiska maskinerna, sådana, som i fullkomligt oöfvade händer från den råa stängen frambringa komplett färdiga skruvvar, med en hastighet af en i hvarje minut, eller sådana som med absolut noggrannhet från härdadt stål framställa klotformiga stycken af en tum i diameter, eller framför de s. k. Balloumaskinerna, som skära matriser från en till en tolfedel af en tum höga med lika hastighet och precision, i varierande snitt och storlek, efter önskan, i fullkomlig proportion och ofelbar noggrannhet.

Blotta storleken af hufvudbyggnaden med alla dess

GUST. CARLSSON & Co., Stockholm

AFDELNINGEN FÖR UPPSÄTTNING AF LINOTYPEMASKINER
Några af maskinerna under uppsättning

ORÄKNELIGA VERKTYG OCH MASKINERIER

hvilka röra sig snabbt och tyst, bildar något i och för sig underbart, som icke är så lätt att beskrifva. En entusiastisk beundrare uttrycker i en veckotidning sitt omdöme om verkens omfattning i följande ord: »Hufvudbyggnaden är ett ofantligt rum, som, för att ses från ena sidan till den andra, tyckes fordra kikare. Det är 464 fot långt och 260 fot bredt, upptagande en ytvidd af 120,640 qvadrattot. En jämförelse mellan i England mera kända publika byggnader gifver en idé om dess storlek. Det är nära sexton gånger så stort som den stora salen i Guildhall, mer än tretton gånger så stort som centralhallen i Royal Courts of Justice, sex gånger så stort som Westminster Hall, täcker två och en half gånger så stor grund som Royal Exchange, har en större qvadratytta än Westminster Abbey, St Pauls Cathedral eller Holborn Viaduct. Dertill finnas två annex: gjuteriet, 140×90 fot och Ballou-graveringsafdelningen och stilgjuteriet, 100×60 fot.» Etablissementet är icke allenast stort, utan äfven rikt befolkadt. Nära 1,200 personer, från de skickligaste mekanici till gossar, hvilkas enda åliggande är att bära en messingsstång, äro här sysselsatta.

Tillverkningen af matriser och arbetet vid Balloumaskinerna utföres till det mesta af unga flickor, och det är förunderligt — så fullkomliga äro maskinerna — att detta arbete,

GUST. CARLSSON & Co., Stockholm

NÅGRA VILLOR OCH BONINGSHUS I BROADHEATH

utfördt med den högsta mekaniska noggrannhet i världen, anförtros åt personer, hvilka icke ega den ringaste mekaniska arbetsskicklighet.

Arbetarnes ankomst till och bortgående från verken kontrolleras af en patentklocka, så att något dröjsmål med registrering af ankomst- och afgangstider ej förekommer. Men kompaniet anser icke sin pligt mot sina arbetare sluta med tillsyn af deras punktlighet i arbetet, ty utom etablissementet täckes redan, genom kompaniets försorg, en stor del af Broadheaths egendom med

VILLOR OCH HUS I TREFLIG STIL

med komfortabla anordningar. Flera än 150 sådana äro redan byggda, och andra äro under uppförande; en hel liten stad har blifvit anlagd och planerad med iakttagande af att så många som möjligt af de träd, som förr täckte egendomen, bibehållits, likasom att pittoreska, öppna platser och områden för lekar lemnats qvar för att öka ställets behag och arbetarnes trefnad.

Nära hufvudbyggnaden är uppförd en tillfällig lokal, så inredd att arbetarne der kunna värma sin middagsmat, och här sitta omkring 850 personer dagligen och intaga sina måltider. Tid efter annan på lördagskvällen användes denna lokal till

FÖRLUSTELSESTÄLLE

der konserter och fester anordnas af kompaniets tjenstemän till nöje och rekreation för de vid verken anställda.

Det är helt naturligt att vid uppförandet af så kompletta och dyrbara byggnader vetenskap och erfarenhet gjort allt för att få dem brandfria; men för säkerhets skull har bland verkens tjenstemän och arbetare bildats en kraftig brandkår, försedd med tidsenlig, fullständig attiralj.

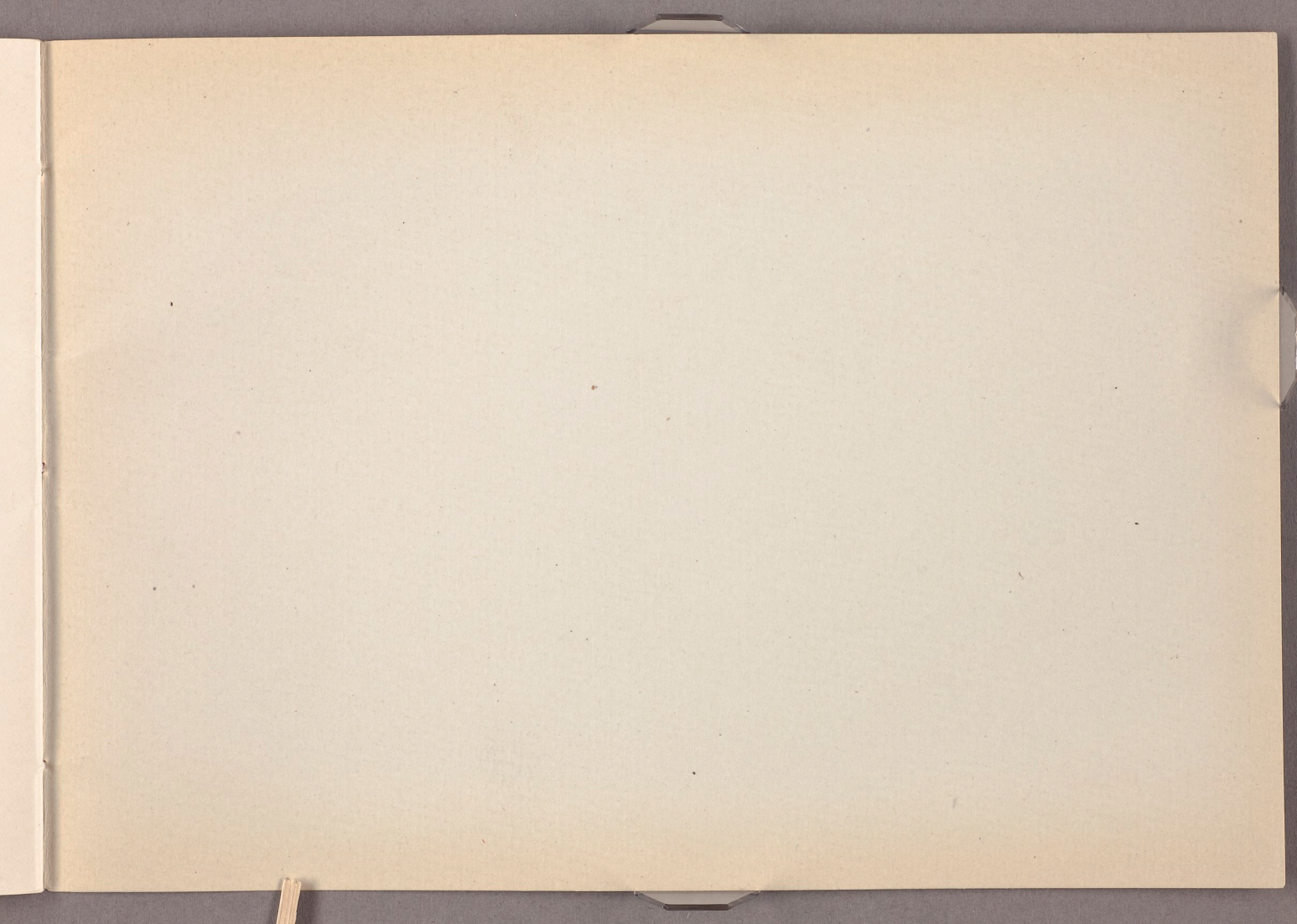
ETT HÖRNPARTI AF EGENDOMEN

Åtskilliga bland kompaniets arbetare, med musikalisk begåfning, hafva med kompaniets understöd bildat en

UTMÄRKT MUSIKKÅR

som är mycket anlita'd vid lördagskonserterna och som vunnit stort och berättigadt erkännande i grannskapet.

HASSE W. TULLBERGS BOKTRYCKERI

STOCKHOLM 1899